

Grosserer Cornelius Stau

Varde museums stifter

Af P. Friis

Den 11. maj i år var det 50 år siden, Varde museum blev åbnet for publikum.

Bag museets tilblivelse ligger historien om en Vardedrengs dygtighed og aldrig svigtende kærlighed til barndomsbyen.

Længe havde grosserer Cornelius Stau, København, sammen med sin hustru syslet med tanken om oprettelsen af et museum i Varde. Begge havde de i en lang årrække samlet antikviteter, og hos begge var opstået ønsket om, at samlingerne bevaredes for eftertiden og om at give Varde et museum, for hvilket disse samlinger kunne danne grundlaget.

Allerede i 1911 havde grosserer Stau med forskellige borgere i Varde drøftet muligheden af at oprette et museum på grundlag af, at han og hans hustru skænkede samlinger hertil. Jordbunden har således været forberedt, da der i Varde byråds møde den 6. januar 1912 forelå et konkret tilbud, at der i Varde oprettedes et museum, hvortil Cornelius Stau og hustru Elisabeth Juliette Christine Stau f. Madsen skænkede forskellige genstande samt en grundfond på 10.000 kr. med 2000 kr. hvert år i fem år.

I sit møde, hvor det enstemmigt vedtoges at modtage grosserer Staus tilbud, nedsatte byrådet et udvalg til at forhandle videre med grosserer Stau og at føre sagen ud i livet. Det blev borgmester Hattensen, sagfører A. Harck og buntmager A. S. Nissen.

Og der blev handlet hurtigt — den gode forberedelse og den storstilede gave krævede det. Den 18. april bemyndigede byrådet udvalget til at afslutte lejemål med vognmand Bertram Jensen om en 3-værelses lejlighed i hans ejendom i Storegade. Lejligheden kostede 300 kr. årlig. Udvalget fik ligeledes bemyndigelse til at ansætte en kustode. Lønnen var 100 kr. årlig.

De mange genstande, som omfattedes af grosserer Stau og hustrus tilbud, kom derefter til Varde og blev opstillet i lejligheden, hvilket Stau sørgede for, ligesom der blev udarbejdet en fortegnelse over, hvad der var skænket. Genstande, fortegnelse samt en kreditforenings obligation på 2000 kr., som første del af de foran nævnte 10.000 kr., blev den 10. maj afleveret til byrådet.

Dagen efter, den 11. maj, åbnedes museet for publikum.

At det netop skete på denne dato har utvivlsomt forbindelse med, at 11. maj var Cornelius Stau's mor's fødselsdag, og at man derfor har forceret de forskellige vedtagelser for at imødekomme Cornelius og Elisabeth Staus ønske om, at denne dag blev markeret. Cornelius Staus hengivenhed for moren understregede han også ved andre lejligheder på tilsvarende måde.

Inden åbningsdagen var endnu ikke udarbejdet vedtægter for museet. Men også det skete omgående. De blev underskrevet i Humlebæk den 10. juli 1912 af Cornelius Stau og hustru og blev vedtaget af

Varde byråd i dets møde den 5. august samme år.

I vedtægterne fastslås, at museet er en selvejende institution, hvormed Varde byråd fører overtilsynet. Bestyrelsen udpeges af byrådet.

Det fremgår tydeligt af vedtægterne, at Stau ikke har tænkt sig, at museet vedblivende skulle have til huse i en lejet lejlighed. Men, at det, han ønskede,

Cornelius Staus barndomshjem i Nikolajkirkegade.

var at skabe grundlaget for en museumsbygning, opført til formålet og af en sådan størrelse, at der kunne blive tale om et virkeligt egnsmuseum.

I aftalen mellem Stau og byrådet var, at kommunen betalte lejen, kustomden og brandforsikringen. Og det var nedfældet i vedtægterne. Men der var også anført, at såfremt museet måtte få egen bygning, forventedes det, at byrådet i stedet for den tidligere lejeafgift m. v. ville yde museet et kontant årligt bidrag, fastsat på kommunens budget.

Museets første bestyrelse blev borgmester Hattensen, sagfører A. Harck, skoleinspektør V. Lassen, bundtmager Nissen, sagfører Oldager og udenfor byrådet fru Margrethe Andresen og frk. Marie Nielsen.

*

Cornelius Stau blev født 27. juli 1845 i Varde som søn af skrædermester Jens Christian Stau og hustru.

Stau-slægten skal efter overleveringer i slægten stamme fra Rhinegnen. Det fortælles, at en læge forviste en søn fra hjemmet, fordi han giftede sig under sin stand. Denne søn drog nordpå og nåede efterhånden helt til Varde, hvor han slog sig ned.

Dette har ikke kunnet efterspores, så det har kun kunnet gengives.

Men til gengæld er det sikkert, at der i det attende århundrede i Varde var en hattemager Abraham Stau, der var født 1701 og var gift med Abel Marie Knudsdatter født 1724. Af den af rådmand Stefan Pedersen i 1735 indsendte beskrivelse af Vardes næringsforhold oplyses, at der i byen var een hattemager. Det var Abraham Stau.

En søn i hattemagerens ægteskab var kobbersmedemester i Varde Gunde Abrahamsen Stau, der var gift med Ane Marie (Kirstine) Sørensdatter Møller. En søster til hende ægtede vognmand og avlsbruger i Varde Hans Friis, en tid eligeret borger.

Gunde Abraham Stau's hustru overlevede ægtefællen, der døde 1783.

1785 fik hun en dreng, der blev opdraget sammen med ægteparrets børn og fik navnet Conrad Andersen Stau. Senere antog han sin mors afdøde mands navn og skrev sig Conrad Gundesen Stau. Drengens

far var en soldat Frantz Rawenach. Han var født i Heidelberg 1739 (idet han angives i 1782 at være 43 år gammel). Rawenach var knyttet til det såkaldte Riberhusiske regiment. Han nævnes endnu 1787 som underofficer. Men herefter må han enten være forflyttet eller afgået, muligvis rejst tilbage til Tyskland.

Conrad Stau kom i murerlære hos Vardes meget betydelige bygmester Mikkell Stobberup. Han boede på Rosengård og giver Stau et svendebrev af følgende indhold:

Nærværende Murer Conrad Staue i Warde Kjøbstad har ifølge Contract været hos mig i 4 Aar nemlig 1807-1810 for at lære Murer Haandværket og et Aar efter Læretiden tjent mig som Murersvend til Aar 1811 — altsaa været hos mig i 5 paa hinanden følgende Aar.

Har i al den Tid haft Lyst og Naturgaver for sin Profession. Været ærlig og tro, saa jeg kan rekommandere ham til enhver som en god duelig og lærenem Murer, der faar god Øvelse i saavel Mur som i Gibs og Sten at hans Mester har været meget fornøjet med hans Tjeneste og gerne ønsker ham Lykke og god Fremgang i denne allerskjønneste Profession.

Rosengaard ved Warde, den 20. December 1811.
Mikkell Stobberup.

Borger, Murer og Bygmester i Warde.

Gennem mange år havde Varde haft to kirker, som efterhånden begge hårdt trængte til istandsættelse. Der havde tidligere været tale om at nedbryde Sct. Nikolaj kirke, der var kun een præst og een kordegn til de to kirker, og nedbrydningen blev den 26. sept. 1806 godkendt af kongen. Efter forslag af

byfoged Fogtman blev det samtidig besluttet, at Sct. Jacobi kirke skulle istandsættes og udvides. Arbejdet med såvel nedbrydning som istandsættelse blev overdraget Mikkel Stobberup.

Conrad Stau var, som det fremgår af svendebrevet, på det tidspunkt, nedbrydningen begyndte, ansat hos Mikkel Stobberup.

Der var en overlevering, som sagde: »Den, der løsner den første sten, over ham og hele hans slægt skal forbandelsen hvile«. Cornelius Stau's bedstefar vovede det. Og det har været uden forbindelse hermed, at sønnesønnen senere til en anden kirke, nemlig Humlebæk, skænkede såvel mosaikruder som tårnur.

1813 fik Conrad Stau et sålydende borgerbrev:

Borgerbrev.

Laurids Fogtman, Hans kongelige Majestæts virkelige Cancelliraad, Byfoged i Varde saa og Herredsfoged i Øster og Vester Herreder gjør vitterlig, at Aar 1813 Lørdagen den 2den Juni har Conrad Gundersen Stau indfunden sig for Varde Raadstue-Ret og fik Borgerskab som Murermester og anden borgerlig Næring dog med de Vilkaar ej at skænke Brændevin til Salg.

Borgerbrevet er underskrevet af byskriveren Hans W. Øllgaard.

Conrad Stau giftede sig med Birthe Cathrine, der var født 1781 som datter af gårdejer Hans Christensen i Lundager og hustru Inger Cathrine Andersdatter. Hans Christensen var søn af Chr. Jepsen, der tidligere havde haft gården i fæste og i Birthe Cathrines barndom boede som aftægtsmand i gården. Hvor ægteparret Stau har boet i Varde, har jeg ikke kunnet finde, men det må have været i den

vestlige del af byen, for Conrad Stau var mellem dem, der fik erstatning efter den store brand i 1821. Beløbet var 25 rdl.

Af ægteparrets børn var de to ældste piger. Marie, født 29. okt. 1814, død den 29. august 1893, var gift

Skrædermester Jens Chr. Stau og hustru Elisabeth.

med malermester Hans Jensen, født i Boldesager 1808, død i Varde 1887. Hansine, født 17. sept. 1816, død den 30. nov. 1893, var gift med bagermester Poul Jensen, født i Torrup 1815, død i Varde 1872.

Det tredje barn var en dreng, Jens Christian Stau, født den 14. april 1819. Han kom i skræderlære og efter at være blevet svend giftede han sig med Lisbeth (Elisabeth) Madsen, og de unge etablerede sig

i den ejendom i Nikolajkirkegade, som ejedes af bager Poul Jensen, almindeligt kaldet »Poul bager«.

Jens Christian Staus hustru, der var født den 11. maj 1818 — en dato, vi har mødt tidligere i denne afhandling — stammede fra Skyhede i Outrup sogn.

Hendes slægt kan føres tilbage lige så langt som ægtefællens.

1676 blev Christian Simonsen, søn af glarmester Simon Christensen, Varde, kaldet til præst i Lunde. Christen Simonsen-Warde, som han betegnes, havde en søn, Mads Christensen, der blev degn i Lunde og Outrup. Hans søn, Christen Madsen, fik ikke nogen boglig uddannelse. Faren døde tidligt og sønnen fik en fæstegård i Skyhede under Søvig. 1762 er han fæster. Men ved auktionen over Søvig 1783 købte Christen Madsen gården for 560 rdl. Ca. 1804 har han afstået den til sønnen Mads Kristensen. Han, der var født 1780, blev 1810 gift med Kirsten Hansdatter fra Outrup. Ægteparret havde den sorg at miste adskillige børn som ganske små, og under landbrugskrisen kunne det ikke klare sig. 1823 inddelte Mads Kristensen jorden i to parceller, vel i håb om at sælge den ene. Men det lykkedes ikke. 1834 blev hans løsøre sat til auktion. Kort efter måtte han afstå gården. Efter sigende kostede den 300 rdl. på auktionen.

Mads Kristensen boede siden i et lille fæstehus. Han døde 1849. Hans enke overlevede ham til 1857.

Da det gamle hjem gik over på fremmede hænder, måtte børnene ud for at skaffe sig til livets ophold. Sønnen kom i malerlære, drog siden til København, hvor han blev malermester, og datteren Elisabeth — i kirkebogen benævnes hun som Lisbeth, men senere i livet er hun Elisabeth — kom til Varde, hvor hun kom i huset hos købmand Haunstrup

og var her, til hun stiftede hjem sammen med Jens Christian Stau.

Efter denne lille rejse gennem tiden er vi atter tilbage i den gamle købstad.

*

Under beskedne vilkår begyndte Jens Chr. Stau og hans hustru deres tilværelse i hjemmet i Nikolajkirkegade. De boede til leje hos svogeren »Poul baker«, hos hvem svigermoren iøvrigt havde ophold til hun døde i 1863.

Jens Chr. Stau og Elisabeth fik tre børn. Den ældste kom til verden den 27. juli 1845, og han fik navnet Cornelius, opkaldt efter købmand Haunstrups søn, den senere konsul Haunstrup i Varde. Det var den gang, Varde endnu havde konsuler. Man fornemmer bag denne navngivning, den taknemlighed Elisabeth har næret for det hjem, hvor hun måtte starte blandt fremmede. De to andre børn var datteren Birthe Cathrine (født 11. oktober 1847, gift med fuldmægtig, senere kancelliråd Andresen, Varde, død på Fanø 5. august 1889) og drengen Christian, født 8. december 1856.

De tre søskende stod hinanden livet igennem meget nær. De var vokset op i et hjem præget af flid, nøjsomhed og et sammenhold, hvis baggrund var en udpræget slægtsfølelse.

Jens Chr. Stau var en flittig mand. Hans hustru var den intelligente dygtige kvinde. Hun havde oplevet livets barske virkelighed, men omsat disse oplevelser i flid og sans for at klare livets forskellige problemer.

Jens Chr. Stau begyndte under beskedne forhold, men flittige som han og hustruen var, arbejdede de

sig frem til at få eget bosted. »Ved 4. auktion den 11. august 1866 over det glarmester Sørensen tilhørende toetages sted nr. 39 C på denne bys Skovbogade blev skrædermester Stau her i byen højestbydende med 1420 rdl. samt omkostninger. Budet er approberet.«

Det var ejendommen i Storegade, som nu ejes af glarmester Burchardt, og som blev Stau-slægtens hjem gennem en årrække. Jens Chr. Stau døde 1876. Hans hustru fortsatte forretningen således med ud salg fra et københavnsk konfektionsfirma, men i en alder af 75 år flyttede hun til København, hvor hun døde 1899.

Om de økonomiske forhold i hjemmet får man et indtryk ved at se på skattemlisten for 1869. Da var skrædermester Stau ansat til en indtægt på 500 rdl., hvoraf de 225 var den skattepligtige indtægt. Skattebeløbet var 12 rdl. Og hertil kom en næringsskat på een portion, som var 4 rdl. og 72 sk.

*

Såvel Cornelius som Christian Stau kom i handelslære. De fik det samme lærested, nemlig hos købmand Cohn i Østergade. Om denne forretning fortæller Ludvig Murtfelt: Af såkaldte »blandede forretninger« var Cohns i Østergade den betydeligste. Der kunne man købe af handelskram alt, hvad der fandtes mellem himmel og jord, urtekram, isenkram, alenkram, læderkram, galanterikram, noget for enhver smag: kaffe og the, soda og sæbe, læder til sko, salt og tjære, sy- og brodersager, ildrager og rivejern, sorte og kulørte stoffer for herrer, strigle og børste for firfødgede, eau de cologne og pomade, silke-, uld- og linnedvarer for damer, herrecylinder model fyrre, håndmedet kæde til binde-

hund, Bonaparte ved Abukir og Randers handsker. Man gik aldrig forgæves til Cohn, han havde det utroligste og var en behagelig mand at handle med.

Cornelius Stau lærte her sammen med William Petersen, der var søn af lærer og hospitalsforstander Peter Petersen, hvis hustru var en datter af købmand Cohn, og de to unge sluttede et stærkt og vedvarende venskab. Begge drog de til København og begge skabte sig en betydelig position, Cornelius Stau på handelens område og William Petersen som kasserer på orlogsværftet (død 1915). En datter af William Petersen er malerinden Else Stenbæk Knap, f. 1884. Charlottenborg-udstillen 1916-26. Flere malerier på Varde museum.

Cornelius Stau var 14 år, da han kom i lære hos købmand Cohn, og han var i denne forretning i 6 år, da han 20 år gammel rejste til København, hvor han havde sit virke til sin død i 1926 og fra en begyndelse på bar hund skabte en stor og flergrenet virksomhed.

Om Cornelius Staus virke i København foreligger ikke mange oplysninger udover de resultater, han opnåede, og som er velkendt. Om sig selv og sit arbejde var Cornelius Stau en meget fåmælt mand. Det understreges af, at da han skulle give nogle selvbiografiske oplysninger til Kraks blå bog, blev det kun til nogle få linjer, og om hans beskedenhed kan noteres, at da han blev tilbudt en høj titel, sagde han nej tak.

Som udtryk for Cornelius Stau's vilje til at dygtiggøre sig, måske også efter tilskyndelse fra det gode hjem, han havde haft, kan anføres, at det første han foretog efter ankomsten til København var at indmelde sig på Grüners handelsakademi, hvor han gennemgik et kursus.

Og så begyndte C. Stau en virksomhed som rejssende, først for sukkerrafinaderiet Phønix, senere for De danske sukkerfabriker. Men trangen til at blive selvstændig var stadig levende, og det blev til, at han 1880 etablerede sig som grosserer i en beskednen lejlighed ude på Vesterbro. Han rejste selv rundt og solgte sine varer, det var kolonial af forskellig slags. Allerede efter et par års forløb måtte Stau flytte sin virksomhed til Amagertorv, senere til Silkegade, Østergade, og da de gamle ejendomme her skulle nedrives, købte Cornelius Stau i 1899 den gamle patricierejendom, Kronprinsessegade 14, hvor Stau og hans hustru fik lejlighed på 3. sal, medens resten af ejendommen var kontorer og lager.

En fremragende støtte i arbejdet for den nystartede virksomhed havde Cornelius Stau i sin hustru Elisabeth.

Da den unge Cornelius Stau kom til København, havde han et tilholdssted. Hans morbror Laurids Madsen (1820-1894) var blevet uddannet som maler og var rejst til København, hvor han havde giftet sig med Julie Sørensen (1826-1869), etableret sig som malermester og havde bopæl i Istedgade. Han havde iøvrigt under soldatertiden deltaget i slaget ved Isted.

Malermesterhjemmet var et livligt hjem og præget af flid og soliditet. Her traf Cornelius Stau datteren Elisabeth, født 18. dec. 1854. Med hende blev han gift den 8. juni 1876 og levede med hende i et lykkeligt ægteskab til døden skilte dem. For anden gang kom navnet Elisabeth til at spille en stor rolle for Cornelius Stau.

Kort efter århundredskiftet oprettede Cornelius Stau konservesfabriken »Danica«. Senere overtog

han sammen med broren Christian Dansk-engelsk biscuitfabrik. Christian Stau fik ledelsen af denne, som han drev frem til en meget betydelig virksomhed i samarbejde med bl. andre prokurist Christian Høier, der i 1915 blev gift med Helga Elisabeth Stau

Grosserer Cornelius Stau og hustru Elisabeth.

Andresen, datter af kancelliråd Andresen, Varde. Ledelsen blev senere overtaget af Chr. Stau jun.

Fru Elisabeth Stau opnåede ikke at følge den store udvikling indenfor de virksomheder, hendes mand havde skabt. Hun døde 1915 efter nogle års svær sygdom.

Ægteskabet var barnløst, og firmanavnet ændredes senere til C. Stau & Co.

En datter af Christian Stau blev gift med Niels Stoltz, der havde været plantagebestyrer i Siam, og han blev efter Christian Staus død direktør for C. Stau & Co.

Ægteparret Stoltz' to sønner, Kaj og Asger, leder nu firmaerne, og i »gamle« fru Staus lejlighed på tredje sal i Kronprinsessegade residerer nu fru Stoltz.

Den korte angivelse af de virksomheder, som Cornelius Stau skabte og drev frem, er kun et lille udtryk for den flid, dygtighed og redelighed, som prægede al hans færd.

Et vidnesbyrd af mange skal her drages frem. I en lang årrække havde Cornelius Stau været kasserer for Foreningen af danske handelsrejsende af 1866. Foreningen havde jubilæum 1906 og Cornelius Stau havde forud for denne begivenhed bebudet, at han ville fratræde. Hans egne virksomheder lagde beslag på hele hans arbejdskraft. I Stau's efterladte papirer, han samlede ellers ikke meget af den slags, som angik hans personlige forhold, er en opfordring fra den nævnte forening, underskrevet af 180 medlemmer: »kun vanskeligheder ved at få medlemmerne i tale gør, at denne henvendelse ikke har samtlige 580 underskrifter.... De har udført det kæmpemæssige arbejde, der påhviler kassereren, med en omhu og overlegen dygtighed, som gør det såre vanskeligt for os at tænke os dette hverv i andre hænder end Deres, hvorfor vi indtrængende beder Dem om ikke at nedlægge Deres mandat....«

Museets mangeårige formand, grosserer J. F. Lassen, tegnede den 21. decbr. 1926 billedet af Cornelius Stau således: »... I sin forretning var Stau en myndig mand — ligesom han selv var besjælet af den yderste grad af pligtfølelse, forlangte han det også af andre, men han var tillige grundhæderlig og retfærdig, så der efterhånden skabtes det smukkeste forhold mellem funktionærer og chef — det gode patriarkalske forhold, hvor interesserne

mødes, og mangan gammel arbejder i firmaet begræder nu tabet af en trofast ven og velgører.

Det gamle firma blev bygget på det rigtige grundlag, såvel indadtil som udadtil, og det opnåede efterhånden en betydelig anseelse, hvilket i første række skyldtes lederens solide og reelle købmandskab — han erindrede nemlig stedse, at »tillid skaber tillid«, og hans købmandsære måtte ikke plettes.«

*

Det var som nævnt Cornelius Staus' tanke at få opført en selvstændig museumsbygning, og Varde byråd nedsatte ret hurtigt et udvalg — sagfører Harck, skoleinspektør Vald. Lassen og sagfører J. Chr. Oldager — til at undersøge muligheden af at få denne sag løst.

I et møde d. 28. marts 1913 mellem bestyrelsen og byrådets udvalg var man så vidt, at der fra Cornelius Stau forelå tegning og overslag, udarbejdet af slotsarkitekt Th. Jørgensen, medens udvalget mødte med tilsvarende, udarbejdet af arkitekt Christoff Hansen, Vejle. I begge tilfælde var det forudsætningen, at bygningen opførtes ved Arnbjerg ud mod Lundvej.

Man vedtog, som det hedder, en anden behandling. Men der var skred i foretagendet.

Allerede den 5. maj meddelte Cornelius Stau og hustru, at de under forudsætning af, at bygningen opførtes på den foreslåede grund, at slotsarkitekt Jørgensens tegning anvendes, at kommunen yder 10.000 kr. til bygningens opførelse, vil ægteparret tiltræde, at de tidligere skænkede 10.000 kr. anvendes til opførelse af bygningen samt skænke yderligere 10.000 kr. dertil.

Helt let gik det ikke i byrådet. Også den gang kendte man betænkelighedens nådegave, og efter to behandlinger, og sidste gang i et ekstraordinært møde, enedes man om at tiltræde bygningens placering, det vil sige yde grunden, godtage slotsarkitektens projekt, yde 10.000 kr., men betinget af, at der ad anden vej blev skaffet sikkerhed for hvad bygningen eventuelt ville koste mere end de 30.000 kr., der var sikkerhed for.

Museets bestyrelse måtte så til Stau for at spørge, om han ville betale, dersom der blev overskridelse.

Den foreliggende brevveksling fortæller om en vis irritation over denne henvendelse. Men de lidt spegede tråde blev udredt, og grosserer Stau og hustru påtog sig opførelsen af bygningen på den basis, at de af kommunen bevilgede 10.000 kr. overførtes til grundfonden, og Stau og hustru dermed heftede for hele byggesummen.

I de efterladte papirer har jeg fundet et kontrahogsblad, hvor Stau har opgjort regnskabet for hovedbygningen. Den kostede 30.014 kr. 65 øre!

I en skrivelse af 7. oktober 1914 fik museets bestyrelse meddelelse fra grosserer Stau om, at bygningen var færdig, og at man kunne flytte ind mellem 15. og 18. oktober. Det blev dog først den 20. oktober, at den storslåede gave kunne tages i brug.

Åbningen af Varde museum på baggrund af Cornelius Stau og hustrus gave gav genlyd i byen derved, at der blev foretaget en indsamling til støtte af museets grundfond, så der ved hjælp af dennes midler blev mulighed for at sikre sig genstande til museet. Man kan med rette sige, at byens borgere forstod at påskønne den gave, som var givet, thi

i løbet af kort tid var grunfonden på 4.000 kr. udover kommunens 10.000 kr.

Tilsvarende viste der sig blandt borgerne en betydelig interesse for at aflevere genstande til museet. Den første fortegnelse over 116 skænkede genstande viser ligeledes et alsidigt udsnit af befolk-

Indvielsen af Varde museums bygning.

ningen som givere. Også kommunen bør i denne forbindelse nævnes med gaven hånd- og halsjern.

Iøvrigt er det interessant at bemærke den første bestyrelses initiativ vedrørende henvendelse om at støtte museet. Det var i første række frk. Marie Nielsen, der påtog sig det arbejde at udsende henvendelser om støtte til museet. Der foreligger fortegnelse over til hvem henvendelserne er udsendt, og denne giver et indblik i, hvor de unge fra Varde er draget hen. Her findes adresse på udvandrede vardensere i Australien, i de forskellige stater i

Amerika, en slægting af byfoged Rosenørn fik en henvendelse i Kyoto i Japan.

I forbindelse med museumsbygningens indvielse fremkom en kreds af borgere med forslag om, at der blev tilstillet Cornelius Stau og hustru en takadresse for de store og værdifulde gaver til byen.

Der blev sendt lister rundt, og så godt som alle, der fik dem præsenteret, skrev under. Det blev ikke færre end 800 af byens borgere, hvis navne findes i den kunstnerisk fremstillede, smukt indbundne adresse, som også har billeder fra Varde og museet.

Adressen blev afleveret i julen 1914, og den er senere af slægten skænket til museet, hvor den opbevares i montre.

Med de gaver, som indkom til museet, med køb af den Teilmannske samling og med de fortsatte betydelige gaver fra Cornelius Stau og hustru, blev pladsforholdene efterhånden vanskelige, skønt borgmester Hattensen i 1913 havde udtalt sin store betænkelighed ved kommunalt tilskud til en bygning på 15 værelser uden sikkerhed for, at man i fremtiden fik noget at fylde dem med.

Med levende interesse fulgte Cornelius Stau, hvorledes det gik med museet, og i juli måned 1916 fik bestyrelsen en forespørgsel om ønskeligheden af at udvide museet. Naturligvis var man meget interesseret, men der var de høje byggepriser. Stau sendte slotsarkitektens projekt, som naturligvis blev drøftet, og efter et halvt års forløb sagde bestyrelsen ja og for Staus regning blev de to fløje opført. I maj 1918 var udvidelsen tilendebragt og samtidig afsendte Stau den syvende sending af genstande til museet.

En arkitektonisk smuk museumsbygning havde Cornelius Stau givet sin barndomsby, betydelige

samlinger havde han skænket. Den 16. december 1918 hans hustru Elisabeths fødselsdag — afdækkedes afstøbningerne af Jellingestenene, og den 16. december året efter modtog museet et legat på 30.000 kr., Cornelius Stau og hustru Elisabeth Stau f. Madsens legat. Legatet skulle indestå i firmaet

Varde museum i dag.

Cornelius Stau til indehaverens død og forrentes med 4 pct.

Men i februar 1925 disponerede Cornelius Stau således, at legatbeløbet, som nu var vokset til 36.400 kr., blev afleveret i Østifternes kreditforenings obligationer.

Og den sidste store håndsrækning til Varde museum gav Cornelius Stau, da han i 1925 lod opføre kustodebygningen, som murermester Laurids Sørensen fik i entreprise for 15.346 kr.

Cornelius Stau og hans hustru skabte grundlag for og ramme om Varde museum. Også fra mange

andre sider har museet i de forløbne halvt hundred år fået støtte, så det er vokset til et meget betydeligt egnsmuseum. En indgående redegørelse for museets virke vil der ikke her kunne blive plads til, og vil vel også være utidig, da museet langt fra hører til landets ældste. Men den særlige baggrund for tilblivelse og vækst kan måske berettigg skildringen.

*

Som det foran er nævnt, gav Cornelius Stau's forretningsdygtighed ham både glæde og velstand. Men af de penge, han tjente, skænkede han til andre af et varmt hjerte og med en rund hånd.

Billedet af Cornelius Stau og hans hustru vil ikke være fuldt tegnet, dersom man ikke udenom forholdet til Varde museum også nævner andre områder, hvor de med åbent sind gav støtte og i særlig grad Cornelius Stau gjorde det efter hustruens død og til minde om hende, som han havde levet så lykkeligt sammen med.

Fru Elisabeth Stau døde, som nævnt, den 16. oktober 1915, og Cornelius Stau tog da straks fat på at realisere den tanke, som hans hustru havde udkastet, nemlig at oprette et rekreationshjem for kvinder. Han stiftede derfor »Fru Elisabeths Stau's rekreationshjem«. Der startedes i en lejet villa i Ellekilde og indvielsen fandt sted den 11. maj 1916. Senere blev hjemmet flyttet til Kildekrog, hvor Cornelius Stau købte en grund og lod hjemmets bygninger opføre.

Cornelius Stau oprettede et hjem for blinde småbørn. Det blev overtaget af staten og i stedet oprettede han »Elisabeth Staus hvilehjem for blinde kvinder.« Han stiftede en række legater, deriblandt

også legater til fødebyen, således et til håndværkerforeningen, og det bærer farens og morens navn.

Cornelius Stau døde den 17. december 1926. Både han og hans hustru hviler på Humlebæk kirkegård.

Kildehenvisninger: Cornelius Stau: efterladte papirer. Helga Elisabeth Høier, f. Stau Andresen: optegnelser. H. K. Kristensen: Lunde Sogn. H. K. Kristensen: Outrup Sogn. Personallistorisk institut, København. Kirkebøger. Folketællingsliste. Varde museums arkiv. Varde byråds arkiv. Ludvig Murtfeldt: Det Varde, som forsvinder. Danmarks Søfart, Handel og Industri.
